

Demokratiteoretiska ideal av politiskt deltagande synliggörs i undervisningen

En kvalitativ studie om lärares utsagor om politiskt deltagande i sin undervisning

Democratic theoretic ideals of political participation are made visible in teaching

Filip Dibéus

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Samhällskunskap

15 p

Anders Broman

Roger Olsson

07-02-2019

Löpnummer

Abstract

The forms of political participation is changing and the number of members of political parties and organizations decreases and even faster in youth associations. Though studies show that the political interest among youths are high and that they participate politically in other ways. The school as a whole must therefore adapt the teaching as society changes, which places new demands on participation.

This survey focuses on three upper secondary school teachers who teach the subject of civic studies and are conducted with kvalitative semi-structured interviews. The purpose of the study is to find out which teaching in democracy that the teachers pursue against society's demands for new forms of participation. The analysis of the interviews are performed with theories of ideal participation democratic models. The theory models are, *electoral ideal model*, *demoratic participation ideal model* and *deliberative democratic ideal*. The teachers' perception of students' political participation is also of interest and is analyzed based on Ekman and Linde's definition table on political activity.

The semi-structured interviews has generated useful data that is presented in the Result-chapter. The main conclusion that the study has landed in is that the teachers whom has participated, mainly are making the democratic electoral ideal model visible in their class room for participation. Teachers' perception of students' political participation varies.

Sammanfattning

Formerna för politiskt deltagande står i förändring och antalet medlemmar i politiska partier och organisationer sjunker och desto snabbare i ungdomsförbund. Studier visar dock att det politiska intresset bland unga är stort och att de deltar i det politiska på andra sätt. Skolan som helhet måste därför anpassa undervisningen i takt med att samhället förändras som ställer nya krav på deltagande.

Den här undersökningen fokuserar på tre gymnasielärare som undervisar i ämnet samhällskunskap och genomförs med kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Studiens syfte är att ta reda på vilken undervisning i demokrati som lärarna bedriver mot samhällets krav på nya deltagandeformer. Analysen av intervjuerna görs med teoridemokratiska idealmodeller för deltagande vilka synliggörs i undervisningen enligt lärarna själva. *Valdemokratisk idealmodell*, *deltagardemokratisk idealmodell* samt *deliberativt demokratiideal*. Lärarnas uppfattning om elevers politiska deltagande är också av intresse och analyseras baserat på Ekman och Lindes definitionstabell om politisk aktivitet.

De semistrukturerade intervjuerna har genererat användbart material som presenteras i resultatkapitlet och slutsatserna har landat i att de medverkande lärarna synliggör till största del en valdemokratisk idealmodell för deltagande. Lärares uppfattning om elevers politiska deltagande varierar.

Innehåll

1. Inledning	6
1.2 Syfte och frågeställning	7
2. Tidigare forskning.....	7
2.1 Latent och manifest politiskt deltagande	7
2.2 Deltagande (eller icke-deltagande) i sociala medier.....	10
2.3 Ungas politiska deltagande	10
2.4 Politiskt deltagande i skriftliga prov	11
2.5 Demokrati och undervisning.....	13
2.6 Teoretiska utgångspunkter	13
2.6.1 Tre ideala deltagarformer.....	14
2.7 Sammanfattning tidigare forskning	15
3. Metod	16
3.1 Semistrukturerad intervju	16
3.2 Intervjuguide.....	17
3.2.1 Avslutande ord om intervjuerna	18
3.3 Urval	18
3.4 Etiska överväganden	19
3.5 Validitet och reliabilitet	19
3.6 Analysmetod	20
3.7 Analytisk ram.....	20
4. Resultat och analys	22
4.1 Idealmodellerna för deltagande synliggörs.....	22
4.1.1 Valdemokratisk idealmodell	22
4.1.2 Deltagardemokratisk idealmodell	23
4.1.3 Deliberativt demokratiideal	25
4.2 Lärares uppfattning om elevers förståelse för politiskt deltagande	26
4.2.1 Kartläggning av elevernas politiska deltagande enligt lärarnas uppfattning	27
4.2.2 Lärarnas allmänna uppfattning om elevers politiska deltagande.....	28
4.2.3 Elevers deltagande online eller offline?.....	28
5. Slutsatser och diskussion	30
5.1 Slutsatser del 1	30
5.1.1 Valdemokratisk idealmodell	30
5.1.2 Deltagardemokratisk idealmodell	31
5.1.3 Deliberativt demokratiideal	31
5.2 Slutsatser del 2	31
5.2.1 Tematisk analys	31

5.2.2 Lärares allmänna uppfattning om elevers politiska deltagande	32
5.3 Diskussion.....	32
5.3.1 Teoretisk återkoppling del 1	32
5.3.2 Teoretisk återkoppling del 2	33
5.3.3 Avslutande diskussion	33
5.3.4 Förslag på vidare forskning	34
Referenslista.....	35
Litteratur	35
Elektroniska källor.....	35
Muntliga källor	36

1. Inledning

Enligt statistik sjunker ungdomars deltagande avseende medlemskap i politiska partier och ungdomsförbund. Detta gäller inte enbart ungdomar, utan kan även ses i större delen av befolkningen. Den politiska misstron ökar och människor är mer uttalat kritiska mot de förtroendevalda representanterna.¹ Ekman och Linde menar att de kritiska rösterna förväntar sig mycket mer av det demokratiska systemet som de i själ och hjärta stöder.² Partiernas ungdomsorganisationer tappar fler medlemmar snabbare än vad partierna själva gör och yngre politiker avbryter sina politiska uppdrag i förtid.³ Trots denna negativa utveckling av partimedlemskap visar internationella jämförelser enligt Bäck och Gustafsson att unga svenskar är mycket intresserade av politik. Aktivitet i demonstrationer har samtidigt ökat i större utsträckning än tidigare sedan 1980-talet och deltagandet domineras av den yngre generationen.⁴ Efter andra världskriget gick de västerländska länderna genom en moderniseringsprocess som ökade det materiella välståndet. Med stora teknologiska framsteg, har förutsättningarna för kommunikation och massmedieintag förändrats. I takt med att samhället förändras, förändras också samhällsvärderingarna. Hos de yngre generationerna har man gått från materialistiska värderingar till postmaterialistiska värderingar där livskvalitet, individuell frihet, livsstilsval och aktivt deltagande står i fokus.⁵ Det kan därför vara lämpligt att se över hur politik som undervisningsobjekt behandlas i undervisningen och hur det politiska deltagandet presenteras i detta avseende. Formerna för politiskt deltagande står inför stora förändringar i takt med ett allt mer digitaliserat samhälle där medborgarna ställer nya krav för att kunna delta politiskt. Mot bakgrund av denna samhällsutveckling växer ett större intresse inom mig som lärarstuderande, hur lärare bedriver sin demokratiundervisning i förhållande till de nya behoven av deltagandeformer.

”[...] utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet”.⁶ Citatet är hämtat direkt ut skolans värdegrund och uppgifter, vilket tydligt förmedlar att eleverna ska vilja ta ett personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet, därför måste skolan ligga i framkant vad gäller olika sätt att påverka politiker och frågor i samhället som har en tydlig relevans till ungdomar och moderna deltagandeformer. Det är hela gymnasieskolans skyldighet att ta ansvar för men samhällskunskapsämnet och dess lärare som undervisar i samhällskunskap har ett extra stort ansvar i detta avseende att förbereda eleverna till ansvarsfulla medborgare som intresserar sig och aktivt deltar i samhällsfrågor. Det är därför bekymrande att läsa bl. a. Christina Odenstads forskning om vad som examineras på skriftliga prov i ämnet samhällskunskap. Provfrågor ger en indikation till eleverna vad som är viktigt att kunna eller ta med sig i framtiden efter skolåren. Odenstad kan konstatera att frågor

¹ Ekman, J Linde. *J Politik, protest, populism: deltagande på nya villkor* (2010) s. 7

² Ekman, J Linde. *J* (2010) s. 8

³ Bäck, E Bäck, H m.fl. *Ungas politiska deltagande: Nya former och aktivitet genom sociala medier?* (2015) s. 5

⁴ Bäck, E Bäck, H m.fl. (2015) s. 5 f.

⁵ Bengtsson, Å *Politiskt deltagande* (2011) s. 130

⁶ Gy11 skolans värdegrund och uppgifter s. 6

som rör hur individer eller intresseorganisation kan bära sig åt för att påverka politiska beslut lyser med sin frånvaro vid examinationer.⁷

Den kunskapslucka som undersökningen strävar efter att fylla är således en djupare inblick hur det politiska deltagandet behandlas i undervisningen av lärares egna utsagor, vilken karaktär den har och vilka deltagandeformer som synliggörs baserat på de tre kvalitativa intervjuer som undersökningen vilar på. Det politiska deltagandets former ska synliggöras med denna undersökning och kan ge en bild av ämnet och kan leda till utveckling. Eftersom deltagande av politisk karaktär står i stor förändring och skolans uppdrag om att skapa ansvarsfulla medborgare som intresserar sig för samhällsfrågor och aktivt delta i dem, behövs det mer forskning som visar hur klimatet ser ut i dagens klassrum, så att problemet synliggörs och åtgärder kan vidtas. Nyexaminerade, såväl som erfarna lärare kan dra nytta av denna undersökning och förhoppningsvis självreflektera vilken deltagandesyn dem själva ger i sin undervisning. Kunskapen som undersökningen ger kan även nyttjas av skolledning och skolsystemet i sin helhet för att se över hur organisationen kan hjälpa lärarna att förmedla verktyg för ett mer aktivt deltagande, anpassat till morgondagen.

1.2 Syfte och frågeställning

Studiens syfte är att ta reda på vilken undervisning i demokratisyn som lärarna bedriver mot bakgrunden till samhällets krav på nya deltagandeformer samt ta reda på vilken uppfattning lärarna har om elevers politiska deltagande.

Undersökningsfrågor:

1. Vilka demokratiteoretiska idealmodeller för deltagande synliggör lärarna i sin undervisning?
2. Vilken form av politiskt deltagande uppfattar lärarna att elever ägnar sig åt?

2. Tidigare forskning

Begreppet *politiskt deltagande* är en central del av undersökningen och kräver därför en förklaring och definition. I början av detta kapitel, presenteras forskning kring definitionen av begreppet politiskt deltagande. Vidare visar jag hur det politiska deltagandet ser ut idag hos befolkningen samt ungas deltagande, följt av undersökningar hur deltagande behandlas i skriftliga prov. Relevant forskning rörande undervisning i samhällskunskap presenteras mot slutet av kapitlet. Avslutningsvis förklarar jag vilka teoretiska utgångspunkter undersökningen har utifrån tre demokratiideal samt en sammanfattning av kapitlet.

2.1 Latent och manifest politiskt deltagande

Begreppet har förändrats genom tiden och statsvetare är oense om begreppets definition. Vad och vilka former av deltagande som ska involveras i begreppet, politiskt deltagande är splittrat. De klassiska

⁷ Odenstad, C. *Prov och bedömning i samhällskunskap: En analys av gymnasielärares skriftliga prov* (2011)

mätbara formerna i efterkrigstiden av deltagande är röstning i allmänna val och medlemskap i politiska partier. Med tiden växte definitionen med olika statsvetenskapliga forskare. Verba och Nie, under 70-talet öppnade för större analys av medborgarnas politiska handlingar mellan valen. Exempelvis demonstrationer, protestbeteende och bojkottar. Brady under 90-talet definierade politiskt deltagande ur ett mer medborgarperspektiv. Det är medborgarnas handlingar som står i fokus och inte de politiska eliterna och deras lobbyister. Han lade vikt vid *medvetna försök att påverka* som en del av politiskt deltagande.⁸ Bengtsson i sin bok, *Politiskt deltagande*, redogör också att valdeltagandet sjunker och antalet medlemmar i politiska partier. Hon menar att demokratin aldrig kan vara statiskt. Sedan modern demokrati infördes i Västeuropa i början av 1900-talet har samhället genomgått en enorm utveckling och modernisering, vilket i sin tur ställer nya krav på staten och demokratin i sig. Rösta i allmänna val var fjärde år anser många idag är otillräckligt för att engagera sig politiskt och de menar att man ska ta saken i egna händer och arbeta mot mål som man själv bryr sig om.⁹

Ekman och Linde har tagit fram en egen definition av politiskt deltagande. De har brutit ner begreppet i två delar, *latent* och *manifest* politiskt deltagande, som de ytterligare delar upp i några underkategorier. Nedan visas en tabell som tydligt visar vad de olika deltagande formerna innebär. Tabellen är framtagen av Ekman och Linde. Originaltabellen innehåller även en kolumn för ”icke-deltagande” som jag har valt att utesluta. Tabellen nedan visar det latent politiska deltagande med två underkategorier, *samhällsinvolvering* och *samhällsengagemang*. Samhällsinvolveringen syftar till att identifiera ifall individer anser politik som viktigt eller ej på individnivå och den kollektiva nivån innefattar människor som identifierar sig med en grupp som på något sätt ger uttryck för politiskt budskap, via musik exempelvis. Samhällsengagemang är en mer aktiv form av latent politiskt deltagande. Bloggar eller skriver insändare på individnivå, konsumerar politik via nyheterna, eller går in på partiernas hemsidor och tar till sig information. På den kollektiva nivån innebär det att människor arbetar ideellt för att förbättra miljön eller laga mat till fattiga exempelvis. Manifest politiskt deltagande delas in i *formellt* politiskt deltagande och *aktivism*. Det formella deltagandet kan mer liknas vid den traditionella synen på deltagande, nämligen valdeltagande eller medvetet inte röstar i allmänna val. Kontaktar politiker direkt i jämförelse med att skriva insändare. I kollektiva former är man då exempelvis medlem i ett politiskt parti, ungdomsförbund eller fackförening. Aktivism delas in i *legal* och *illegal* aktivism. Legal aktivism kan handla om bojkotter, i form av att bojkotta att köpa en specifik produkt som kan vara skadlig för miljön. Namninsamlingar, sprida politiska budskap är också exempel på legal aktivism. I grupp kan det handla om strejker och man kan tillhöra vissa sociala rörelser som vill åstadkomma något. Den illegala aktivismen har jag valt att ha med i tabellen för att fungera som en motpol till det legala, men kommer inte att beskrivas eller analyseras närmre. De svar jag får från respondenterna kommer att analyseras med hjälp av tabellens grå-markerade kolumner.

⁸ Ekman, J Linde, J (2010) s. 36

⁹ Bengtsson, Å (2011) s. 12 f.

Tabell 1. Visar hur Ekman och Linde har delat upp och definierat begreppet politiskt deltagande.

Deltagande (latent politiskt)		Deltagande (manifest politiskt)		
Samhällsinvolvering (uppmärksamhet på politik och samhällsfrågor)	Samhällsengagemang (aktivitet)	Formellt politiskt deltagande	Aktivism (utomparlamentariskt deltagande och protestaktivitet)	
			Legalt	Illegalt
Individuella former				
Intresserar sig för politik och samhällsfrågor	Skriver insändare eller bloggar om samhällsfrågor	Röstar i de allmänna valen och folkomröstningar	Bojkottar (politisk konsumtion)	Ägnar sig åt civil olydnad på individuell basis
Uppfattar politik som viktigt	Skänker pengar till välgörande ändamål.	Avstår medvetet från att rösta eller rösta blankt	Undertecknar namninsamlingar eller samlar in namnteckningar	Ägnar sig åt politiskt motiverat våld eller skadegörelse (ex. sprayar slagord på offentliga platser)
Konsumerar nyheter om politik och samhällsfrågor	Diskuterar politik och samhällsfrågor med vänner (eller med okända på nätet)	Kontaktar politiker, organisationer eller tjänstemän	Delar ut politiska flygblad	
	Källsorterar	Innehar förtroendeuppdrag	Gömmer eller hjälper illegala flyktingar	Plankning (tunnelbanan)
		Skänker pengar till politiska partier eller organisationer		
Kollektiva former				
Partiidentifikation	Arbetar frivilligt för att hjälpa andra	Är medlem i politiskt parti, ungdomsförbund, en fackförening eller politisk organisation	Är medlem i nya sociala rörelser och besöker olika slags forum och toppmöten	Ägnar sig åt civil olydnad, sabotage, blockader, husockupation eller deltar i våldsamma demonstrationer
Känner samhörighet med eller tillhör grupp med visst samhällsfokus	Lokala initiativ för att rädda miljöområden, skolor eller kulturminnen	Medlem i elevkåren	Deltar i strejker, demonstrationer och politiska aktioner eller manifestationer	
Delar gruppens identitet, värderingar eller yttre attribut (klädstil, musikstil osv.)	Startar förskolor eller skolor på ideologisk/religiös grund	Aktiverar sig inom detta parti, förbund eller org. (går på möten eller utför arbete)	Deltar i protester eller gatufester med distinkt politisk profil	Ägnar sig åt politiskt motiverat våld eller skadegörelse i grupp
		Sitter med i rådgivande organ (ungdomsråd, brukarstyrelser och medborgarråd)		

Inspirerad av Ekman och Lindes tabell

Källa: Ekman. J Linde. J (2010) s. 54

2.2 Deltagande (eller icke-deltagande) i sociala medier

Fjellman och Gustafsson har genomfört ett kvalitativt forskningsprojekt med totalt 110 respondenter i åldrarna 15 - 25 år. 50 personer har intervjuats enskilt, som antingen varit medlem i politiskt parti, ungdomsförening eller annan samhälls/åsiktsdriven- förening eller grupp. 60 ungdomar har intervjuats i åtta fokusgrupper och har rekryterats från gymnasiet, universitetsutbildningar, eftergymnasial utbildning samt en arbetsmarknadsåtgärd.¹⁰ Deras analys är uppdelat i sex teman, det första temat, *Att visa, eller inte visa, sina politiska färger- och riskerna med det* visar att de allra flesta respondenter inte hade någon åsikt om något håll i frågan, men det fanns de som ville identifiera sina politiska åsikter via sociala medier och de som absolut inte ville det. Vissa personer i studien vill behålla sin politiska identitet utanför det sociala och en universitetsstuderande vill ses som student när personen är på universitet. Andra i studien påpekar direkta konsekvenser av att visa vilka åsikter man står för där en sverigedemokrat blir borttagen av andra "Facebook-vänner"¹¹. I tema tre, *Politisk diskussion i sociala medier präglas av konflikt och polarisering* berättar en HBTQ-aktivist som deltog i undersökningen att han till en början kunde argumentera med meningsmotståndare men har slutat eftersom han ständigt möts med hat och hot. Han menar att han inte förändrar någonting, han blir "blockad". En person med muslimsk bakgrund säger att det finns mycket fördomar om muslimer och att det kommer till uttryck på sociala medier och att han har slutat kommentera på Facebook då han blir påhoppad i kommentarsfältet. Respondenterna ger även uttryck för att det finns personer som "trollar" på sociala medier och provocerar i syfte att reta upp folk.¹²

Politiska samtal offline, medför fördelar som omedelbar feedback, kroppsspråk och möjligheten att justera sig och känna av stämningen jämfört med en osynlig publik på nätet. Risken att bli dömd för utlåtanden är inte heller lika höga. Respondenter i undersökningen styrker detta påstående.¹³ Fjellman och Gustafsson hävdar att tidigare forskning om sociala medier visar att de som innehar en stark politisk identitet ser sociala medier som en resurs och de som är mindre politiskt säkra snarare avstår från att uttrycka sina åsikter via det forumet. Deras studie visar dock att de som ändå har en politisk aktivitet via medlemskap i parti med politiska uppdrag och därmed inte kan uppfattas som osäkra i sin politiska identitet, ändå väljer att avstå från sociala medier. Men respondenter från forskningsprojektet visar också att det finns de som ser det som den största arenan om man vill visa sina politiska budskap och det är dit dem också vänder sig.¹⁴

2.3 Ungas politiska deltagande

Bäck och Gustafsson presenterar tidigare forskning, i sin akademiska artikel om samband mellan ålder och politiskt deltagande. Det finns forskning som visar på en förklaring av det förändrade politiska

¹⁰ Fjellman, E Gustafsson, N m.fl. *Ungas politiska (icke-) deltagande på sociala medier – Hellre offline?* (2018) s. 301

¹¹ Fjellman, E Gustafsson, N m.fl. (2018) s. 302 f.

¹² Fjellman, E Gustafsson, N m.fl. M (2018) s. 305 f.

¹³ Fjellman, E Gustafsson, N m.fl. (2018) s. 307

¹⁴ Fjellman, E Gustafsson, N m.fl. (2018) s. 304

deltagandet som kan ses i Europa. Den förklaras genom ”livscykel” och ”generations” – förklaringar. De hänvisar till Lindberg och Persson om generationseffekter, som menar att skillnaderna mellan olika generationer består genom hela livet och har påverkats i vilken tidsända människor växte upp i de mest formbara åren av socialiseringsprocessen. De menar att det finns en stor skillnad mellan de svenskar som växte upp under 60-talet och det mer materialistiska 80-talet.¹⁵ Den andra förklaringen ”livscykel” syftar till att förklara förändringen, att ungas politiska intresse och aktivitet ökar när de får jobb och betalar skatt, bildar familj med barn på förskola och har föräldrar som är i behov av äldrevård. Unga genomgår denna process senare i livet än vad som var fallet förr inom de europeiska länderna, med hög ungdomsarbetslöshet i många länder. Därmed försenas eller förskjuts det politiska deltagande i denna grupp.¹⁶ Siffror som Bäck och Gustafsson presenterar från SOM-undersökningar från 1986 - 2013 visar att intresset för politik och samhällsfrågor ökar i takt med att individen socialiseras in i samhället och därmed bekräftar förklaringen om livscykel. De kan också visa att det politiska intresset bland ungdomar (under 26 år) har stått stabilt sedan 1960.¹⁷

Som nämnt tidigare och också bekräftas av Bäck och Gustafsson är att det partipolitiska engagemanget minskar och de menar att en välkänd trend sedan decennier är att människor väljer att engagera sig i enskilda sakfrågor allt mer i stället för att anta ett helt ideologiskt koncept. Ett exempel på en populär sakfråga är frågor rörande miljöpolitik, som de menar har ett stort folkligt intresse.¹⁸

Unga deltar i demonstrationer ungefär dubbelt så mycket än vad resten av befolkningen gör, namninsamlingar och konsumentbojkotter är också deltagande som till största del utgörs av unga.¹⁹ Från SOM-undersökningen kan också Bäck och Gustafsson visa att unga i större utsträckning jämfört med personer över 26 år, faktiskt ansluter sig till politiska organisationer. Dock är de mindre aktiva inom dem jämfört med äldre, vilket tyder på att det finns en vilja att engagera sig men upptäcker att formen för denna typ av deltagande inte passar dem. Stapeldiagrammet som presenteras i artikeln visar att unga (16 - 26 år) deltar politiskt i störst uträkning på alla kategorier förutom kontakta politiker och engagera sig i organisation. Namninsamlingar, anslutit sig till org. deltagit evenemang, debattinlägg, uppmanat vän och demonstrera är alla kategorier med flest unga som aktiverat sig.²⁰

2.4 Politiskt deltagande i skriftliga prov

I detta avsnitt presenteras två forskningsprojekt om samhällskunskapens vanligaste examinationsform – det skriftliga provet. *Prov och bedömning i samhällskunskap* och *Vad kommer på provet?* är de två studierna som till min undersökning strävar till att ge en bild av vad som tar plats i samhällskunskapens

¹⁵ Bäck. E Bäck. H m.fl. (2015) s. 8

¹⁶ Bäck. E Bäck. H m.fl. (2015) s. 8 f.

¹⁷ Bäck. E Bäck. H m.fl. (2015) s. 23

¹⁸ Bäck. E Bäck. H m.fl. (2015) s. 26

¹⁹ Bäck. E Bäck. H m.fl. (2015) s. 28 f.

²⁰ Bäck. E Bäck. H m.fl. (2015) s. 31

examinationer. Såväl vad som inte tar eller får så stort utrymme i syfte att ge en bredare bild av ämnet, politiskt deltagande i sin helhet.

Christina Odenstad har i sin forskning om prov och bedömning i ämnet samhällskunskap på gymnasiet, *Prov och bedömning i samhällskunskap: En analys av gymnasielärares skriftliga prov*, använt sig av enkät med fyra öppna frågor och studerat samhällskunskapslärares skriftliga prov. Elva gymnasieskolor deltar i studien och varje lärare som har svarat på enkäten har också skickat in ett prov till forskaren för analys. Fördelning mellan män och kvinnor är jämn och lärarna har varit aktivt yrkesverksamma i minst fem år.²¹

Forskningen visar att provfrågorna inom kategorierna, Sveriges statskick, demokrati, ideologier och partier utgörs till största del av riksdag och regering. De frågor som rör demokratin är kopplade till valsystem, samt demokratins problem och brister.²² Odenstad kan med sin undersökning konstatera att de maktbegreppet får störst plats på proven, med riksdagens och regeringens maktförhållande. Massmedia får också plats som en aktör för maktbegreppet. Följt av konflikt som blir synonymt med internationell politik, näst efter ideologiska frågor. De frågor som får minst plats i proven är begreppen som skolverket anser lämpliga att ta upp i ämnet är: *inflytande, påverkan, klass och intresse*.²³ I kursplanen för samhällskunskap framgår det att eleverna ska ”kunna ta ställning och agera i lokala, regionala och globala frågor som är av betydelse för ett ekologiskt hållbart samhälle” och Odenstad menar att dessa frågeställningar lyser med sin frånvaro. Frågor som berör hur individer eller intresseorganisationer kan bära sig åt för att påverka politiska beslut återfinns alltså sällan i provfrågorna.²⁴

Tobias Jansson har också bedrivit forskning om skriftliga prov i ämnet samhällskunskap, *Vad kommer på provet? Gymnasielärares provpraxis i samhällskunskap*, med en mer kvalitativ inriktning. Prov har samlats in och sex lärare har intervjuats i syfte att kommentera och ge djupare förklaring till de prov som har undersökts. Syftet med undersökningen är att ta reda på vilken kunskapssyn som förmedlas på proven med ett stort fokus på vilka ramfaktorer som påverkar provens utformning. I sina slutsatser analyserar Jansson hur väl provfrågorna testar det som läraren avser att testa, antingen fakta eller med kognitiva förmågor, som tillämpa, dra slutsatser och analysera. Delar av proven presenteras i resultatkapitlet och av de provfrågor som fått plats i licentiatuppsatsen, innehåller ingen fråga som kan kopplas till politiskt deltagande på något sätt. Majoriteten av frågorna som exemplifieras berör

²¹ Odenstad. C. *Prov och bedömning i samhällskunskap: En analys av gymnasielärares skriftliga prov* (2011) s. 63 f.

²² Odenstad. C. (2011) s. 129

²³ Odenstad. C. (2011) s. 138

²⁴ Odenstad. C. (2011) s. 139

styrelseskick, makt och samhällsekonomiska frågor. Ingenstans i urvalet går det att finna hur individer eller organisationer kan påverka politiken.²⁵

2.5 Demokrati och undervisning

Anders Broman utreder i sin doktorsavhandling, *Att göra en demokrat?: Demokratisk socialisation i den svenska gymnasieskolan*, om samhällskunskapsämnet på gymnasiet har någon påverkan på elevers demokratiska orientationer. Broman definierar demokratisk orientation i sin avhandling som förståelse, känslor och omdömen till politiska företeelser med förhållningssätt som är kopplat till demokratisk identitet och demokratiskt medborgarskap. Medborgarskapet delas in i tre traditionella dimensioner, en av dem är *deltagardimensionen*.²⁶ Begreppet demokratisk orientation behandlas inte som ett annat ord för politiskt deltagande och ska därför heller inte betraktas så i denna studie.

Den övergripande slutsatsen som Broman kommer fram till är att skolan med sin undervisning om politik och demokrati har begränsad påverkan. Gymnasieskolan förväntas vara en relativt svag generell socialisationsagent. Skolans demokratiska uppdrag skulle eventuellt redan vara uppfyllt i grundskolan, men undersökningens ungdomar visar att deras förändringsbenägenhet är stor under gymnasieåren. Vilket innebär att grundskolans demokratiska principorientering hos eleverna inte är beständiga och i stället kan påverkas från många olika håll.²⁷

Peter Wall menar att undervisning i politik är samhällskunskapsämnet kärna baserat på tidigare forskning som genomförts. Wall förklarar samhällskunskapsämnet som ett stort träd med en massa spretiga grenar som sträcker sig ut från trädet, som kan tillhöra olika ämnesdiscipliner: statsvetenskap, sociologi, nationalekonomi, juridik och kulturgeografi. Större delen av trädets stam består då av ämnet politik.²⁸ Wall refererar till den tyske politikdidaktikern, Joachim Detjen som jämför undervisningens mål i politiska kunskaper som de kunskaper en reflekterande fotbollsåskådare har om fotboll. Åskådaren kan spelets regler, vet vad man spelar om och känner till och förstår de strategier som de olika lagen använder för att vinna. Medborgaren ska då känna till ”politydimensionen”- politikens ramar och regler, ”policydimensionen”- politikens mål och innehåll samt ”politicsdimensionen”- politiska strategier och handlingar.²⁹

2.6 Teoretiska utgångspunkter

De teoretiska utgångspunkter som studien använder sig av för att kategorisera och kartlägga lärarnas berättelser om sin undervisning avseende politiskt deltagande i resultatkapitlets första del, görs med tre ideala deltagarformer som Bengtsson visar i sin bok *Politiskt deltagande*. I andra delen av

²⁵ Jansson. T *Vad kommer på provet? Gymnasielärares provpraxis i samhällskunskap* (2011)

²⁶ Broman. A. *Att göra en demokrat?: Demokratisk socialisation i den svenska gymnasieskolan* (2009) s. 48 ff.

²⁷ Broman. A. (2009)

²⁸ Wall. P Lödén. H (red.) *Forskning av och för lärare: 14 ämnesdidaktiska studier i historia och samhällskunskap* (2012) s. 247

²⁹ Wall. P Lödén. H (red.) s.

resultatkapitlet görs en mindre tematisk analys med hjälp av Ekman och Lindes definitionstabell i kapitel (2.1).

2.6.1 Tre ideala deltagarformer

Bengtsson tar upp tre ideala deltagarformer, *valdemokratisk idealmodell*, *deltagardemokratisk idealmodell* samt *deliberativt demokratiideal* i sin bok, *Politiskt deltagande*. Lärarnas intervjuvar som är kopplat till hur politiskt deltagande synliggörs i undervisningen kommer att analyseras och sorteras in i dessa idealmodeller, för att tydligare se vilken typ av deltagarsyn som ges i den gymnasiala utbildningen hos dessa tre lärare enligt dem själva.

2.6.1.1 Valdemokratisk idealmodell

Det valdemokratiska idealet är mycket minimalistiskt eller elitistiskt, då det politiska deltagandet endast förväntar sig att medborgarna röstar i allmänna val för att sedan överlåtas till de representanter som agerar i den formella politiska arenan.³⁰ Bengtsson menar att valdeltagande är unik av sitt slag, bland politiska engagemangsformer. Valdeltagandet engagerar överlägset flest människor och är den mest grundläggande formen för politiskt deltagande. För väljarna är det den minst tids- och resurskrävande deltagandeformen. Valdeltagandet sanktioneras dessutom av staten, vilket också bidrar till dess unika karaktär. Det finns också en social norm som uppmanar till röstning i det allmänna valet. Önskemålet från statens sida är tydlig när det förväntas att medborgarna ska säga sitt var fjärde år.³¹

2.6.1.2 Deltagardemokratisk idealmodell

Det deltagardemokratiska idealet sätter medborgaren i fokus och inte bara på valdagen. Deltagaridealet får individen stå mer i centrum och den individuella kapaciteten kan utvecklas genom politiskt deltagande. Genom att medborgarna aktiverar sig i olika delar och nivåer av samhället blir de mer politiskt mogna, vilket leder till djupare kunskaper om samhället och politiken samt en känsla för det allmänna bästa.³² Det läggs en stor betoning på deltagandets utbildande syfte. På så vis utvecklas och förädlas de demokratiska systemen, likväl medborgarna.³³ Här är det av betydelse hur man ser på politiskt deltagande, vilken definition man ger den, bred eller snäv syn på deltagandet. I denna deltagardemokratiska idealmodell använder jag en bred syn baserat på Ekman och Lindes definition om latent och manifest politiskt deltagande som återfinns i tabell 1.

2.6.1.3 Deliberativt demokratiideal

Den tredje synen på politiskt deltagande är det deliberativa demokratiidealet. Här står det upplysta samtalet i centrum och det är inte medborgarnas ursprungliga åsikter som är av vikt. Utgångspunkten är att människors åsikter om samhället inte är givna utan snarare formbara i samtal med andra. Det är mötet mellan olika åsikter som fokuset ligger och ur det kan något nytt växa fram när de olika argumenten

³⁰ Bengtsson. Å (2011) s. 51 f.

³¹ Bengtsson. Å (2011) s. 72 f.

³² Bengtsson. Å (2011) s. 56

³³ Bengtsson. Å (2011) s. 117

tävlar mot varandra. Förespråkarna kallar det för upplysta och rationella samtal som leder till en mer insiktsfull slutsats om en viss fråga om samhället.³⁴ Det deliberativa demokratiidealet är ute efter att utveckla åsikter, inte att samla ihop existerande åsikter och kompromissa. För att kunna utveckla en gemensam syn, behöver man således ha förståelse för varandras åsikter. En förutsättning för att det deliberativa ska fungera som det är tänkt, måste bakomliggande motiv och politisk maktkamp uteslutas helt.³⁵

2.6.1.4 Idealmodellerna i relation till Ekman & Lindes definitionstabell

Ekman och Lindes definitionstabell av politiskt deltagande sträcker sig starkt över den deltagardemokratiska idealmodellen och där ingår även den valdemokratiska idealmodellen. Det deliberativa demokratiidealet är svårare att se någon direkt koppling till, dock kan man tänka sig att ”diskutera politik och samhällsfrågor med vänner (eller okända på nätet)” under *samhällsengagemang (aktivitet)*, kan leda till vad teorin för modellen kallar *upplysta* och *rationella* samtal. Aktivitet i politiska partier, i form av deltagande på möten osv. också kan ge upphov till sådana samtal som ett deliberativt demokratiideal står för.

2.7 Sammanfattning tidigare forskning

Kapitlet har belyst olika delar av begreppet eller företeelsen politiskt deltagande. Undersökningen lägger störst vikt vid begreppets definition, kapitel (2.1) utifrån Ekman och Lindes bredare definition samt de tre ideala deltagarmodellerna, kapitel (2.6). De utgör båda en teoretisk grund för den analys som förs i kapitel (4).

Kapitel (2.2) och (2.3) rör ungas politiska deltagande, om den sker via sociala medier eller inte. Statistik som visar unga människors deltagande i olika former i jämförelse med äldre generationer och förklaringen ”livscykel” som presenteras i (2.3) visar en ny trend avseende ungas politiska deltagande. Kapitel (2.4) visar det politiska deltagandets frånvaro i examinerande moment på gymnasiet. Forskningen tycks vara överens om att intresset och det politiska deltagandet hos unga, är stort. Bäck och Gustafsson kunde visa ur SOM-undersökningen att unga svenskar ansluter sig i större utsträckning till politiska organisationer jämfört med äldre, men är mindre aktiva inom dem eller hoppar av tidigare, vilket inte var den bild jag hade i undersökningens inledande stadiet efter att ha läst Ekman och Linde. Det finns alltså en samstämmighet inom forskningen att intresset finns och deltagandet är högt, dock inte lika högt i politiska organisationer. Bäck och Gustafsson visar också att människor tenderar att involvera sig i sakfrågor framför att ansluta sig till politiska partier. Den tidigare forskningen visar lite spretiga resultat vad gäller om deltagandet sker via sociala medier eller inte.

³⁴ Bengtsson. Å (2011) s. 60 f.

³⁵ Bengtsson. A (2011) s. 61

Undersökningen centrerar runt politiskt deltagande i den gymnasiala undervisningen samt elevers uppfattning om deltagande från lärares perspektiv. Den tidigare presenterade forskningen tjänar till att ge en bild av hur det politiska deltagandet har sett- och ser ut bland medborgare, yngre och äldre generationer samt hur deltagandet används eller inte används i undervisningen.

3. Metod

För att kunna realisera syftet med undersökningen, hur lärare säger sig arbeta med politiskt deltagande i klassrummet samt deras uppfattning om hur elever ser på politiskt deltagande, krävs en metod som fördjupar förståelsen och ger deskriptiva förklaringar om hur begreppet används i undervisningen. Studien grundar sig därför i en kvalitativ metod som kan generera mer målande resonemang om undersökningens studieobjekt framför en kvantitativ metod.³⁶ Med en kvalitativ metod strävar jag efter att belysa den kunskapslucka som jag menar finns inom forskningen avseende politiskt deltagande i undervisning. Med undersökningen vill jag ta reda på hur lärare säger sig undervisa i politik som centrerar runt begreppet politiskt deltagande. Vilket demokratiideal den har i lärarnas undervisning och hur ofta det behandlas enligt lärarna själva.

3.1 Semistrukturerad intervju

De möjliga intervjumetoderna för en kvalitativ studie i ett urval är, fokusgrupper, gruppintervju, ostrukturerad intervju samt semistrukturerad intervju. Eftersom jag främst vill höra gymnasielärares utsagor om hur de arbetar med politiskt deltagande i sin undervisning, ser jag det lämpligt att genomföra intervjuerna med antingen en ostrukturerad intervju eller semistrukturerad intervju. Fokusgrupper och gruppintervjuer innebär flera respondenter vid en och samma intervju, vilket i sig kan generera värdefull information om ämnet där respondenterna har möjlighet att kommentera varandras svar som kan leda till eftertanke och reflektion. Jag vill däremot höra respondenterna en och en för att de ska få ge sin bild och berättelse av temat, politiskt deltagande i klassrummet utan att bli avbruten med risk att tappa tråden eller bli påverkad att svara på ett visst sätt.³⁷ Med anledning av undersökningens specifika karaktär med tyngdpunkt på vilka demokratiteoretiska idealmodeller för politiskt deltagande och hur lärare synliggör det i sin undervisning krävs en något mer strukturerad intervjuform, därav faller valet i en semistrukturerad intervju. Kvalitativ intervju som metod kan även motiveras mot den kunskap som undersökningen vill förmedla om lärares självreflektion om vilken deltagarsyn de själva förmedlar i sin undervisning, inte bara respondenterna själva utan även alla andra lärare eller lärarstuderande som förhoppningsvis läser denna uppsats. Intervjusvaren kan antagligen väcka igenkännande hos läsare som utövar undervisning i samhällskunskap eftersom metoden framtvingar en ”jag”-form som upplevs väldigt nära.

³⁶ Bryman. A *Samhällsvetenskapliga metoder* (2011) s. 363

³⁷ Bryman. A (2011) s. 413

Kvale och Brinkmann har tagit fram två metaforer till huruvida intervjuaren (forskaren) *samlar in kunskap* eller *konstruerar kunskap*. ”Malmletaren” innebär att intervjuaren gräver efter kunskap som inte är synlig men redan existerar och ”resenären” innebär att intervjuaren åker på en resa långt bort för att höra berättelser och utsagor från olika respondenter för att skapa kunskap. Intervjuaren som malmletare letar och gräver i intervjuans erfarenheter efter stycken av kunskap.³⁸ Intervjukaraktären som används i denna undersökning lutar mestadels åt malmletaren eftersom jag är ute efter ett specifikt kunskapsområde som jag vill gräva fram ut lärarna (respondenterna) jag vet att kunskapen finns, den behöver bara lyftas fram och synliggöras. Studien är dock öppen för att skapa en reflexionsprocess som ger mig som intervjuare en ny självförståelse samt synliggör för andra lärarstudenter och lärare nya insikter i ämnet politiskt deltagande i undervisning, vilket är ett karaktärsdrag från intervjuaren som resenär.³⁹

3.2 Intervjuguide

Nedan presenteras intervjuguiden som utformats efter det studien vill söka svar på. Respondenterna får först svara på vad som genomsyrar deras undervisning i politik som en inledande fråga för att komma igång. Därefter ställs huvudfrågorna och underfrågorna som är fetstilta ställs som följdfrågor om inte svaret redan behandlat dem.

Den första inledande frågan (1) har ställts till två av undersökningens respondenter. Den är reviderad från att ha sett ut så här i undersökningens inledande stadie: ”Vad skulle du säga genomsyrar din undervisning i politik?” Den frågan har alltså ersatts med den frågan som nu står i intervjuguiden nedan. En lärare fick den frågan innan den reviderades. Anledningen till att jag bytt ut frågan är för att jag anser den nya frågan är mer relevant mot undersökningens syfte.

1. Vad innebär undervisning för att främja politiskt deltagande enligt dig?
2. Hur arbetar du med politiskt deltagande i klassrummet? (exempel uppmuntras)
 - **Vad fokuserar du på?**
 - **Vad fokuserar du mindre på? Eller vad hinner du inte med?**
 - **I vilka sammanhang? När?**
 - **På vilket sätt? Hur?**
 - **Vilka kanaler/former för politiskt deltagande brukar du använda i undervisningen?** (exempel: via de formella kanalerna/formerna som röstning i allmänna val, aktivism av olika former)
 - **Brukar du examinera någon form av deltagandeprocess?** Exempelvis hur man går tillväga för att försöka påverka politiker etc.

³⁸ Kvale. S Brinkmann. S *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2014) s. 71

³⁹ Kvale. S Brinkmann. S (2014) s. 72

3. Hur upplever du elevers syn angående politiskt deltagande?

- **Hur tror du att eleverna tolkar politiskt deltagande?** Som den mer klassiska synen på politiskt deltagande via valdeltagande, eller en mer utvidgat syn, som att blogga om samhällsfrågor eller skänka pengar till välgörande ändamål, eller bojkotta vissa produkter som skadar miljön.
- **Vad brukar deras generella uppfattning vara?**
- **Vilka typer av frågor kan du få i klassrummet kopplat till politiskt deltagande?**
- **Vet du om den sker offline eller online?** Vet du om någon elev är medlem i politiskt ungdomsförbund eller om någon är aktiv på nätet via Facebook eller bloggar etc.
- **Vet du om eleverna konsumerar politik via nyheterna eller liknande?**

3.2.1 Avslutande ord om intervjuerna

Vid behov har jag som intervjuare behövt förtydliga mina intervjufrågor genom att exemplifiera vissa frågor som tagit sig an en mer konkret deltagandeform för att få igång samtalet. Det kan såklart ha påverkat respondenten att "snöa" in sig på en specifik deltagandeform och "fastnat" där och inte kommit tillskott att ge andra exempel på undervisning som innehåller andra former av deltagande.

3.3 Urval

I kvalitativ forskning finns olika tillvägagångssätt för att göra ett visst urval av respondenter. De vanligaste är bekvämlighetsurval/tillfällighetsurval, sannolikhetsurval och målinriktat urval.

Bekvämlighetsurval som urvalsmetod kan vara ett resultat av faktorer om tillgänglighet till olika individer som normalt sätt är svåra att få tag på. Bryman nämner studien om hemlösa av Wardhaugh 1996 som exempel men det kan också röra sig om att forskaren själv inte fått kontrollera och välja ut egna respondenter.⁴⁰ Sannolikhetsurval kommer till användning om forskaren specifikt vill intervjua personer från olika positioner i en organisation, exempelvis administrativ personal och dess klädkoder.⁴¹ Den vanligaste urvalsmetoden och dessutom rekommenderas inom kvalitativ forskning är målinriktat urval. Metoden syftar till att hitta en överensstämmelse mellan forskningsfrågor och urval.⁴²

Urvalsmetoden för denna undersökning har genomförts med den sistnämnda metoden. Eftersom jag vill ta reda på hur lärare behandlar politiskt deltagande i sin undervisning bl.a. kräver studien lärare som undervisar i politik och därmed undervisar i ämnet samhällskunskap. Gymnasielärare i ämnet samhällskunskap är därför objekt för undersökningen och ingen hänsyn har tagits till vilka program eller klasser dessa lärare undervisar i. Dock efter genomförda intervjuer visar det sig att samtliga lärare är verksamma inom studieförberedande program vilket kan ses som en nackdel. Trots det, innebär det att resultatet har gynnats till sitt syfte med tanke på att sannolikheten för politikintresserade elever ökar i

⁴⁰ Bryman. A (2011) s. 433

⁴¹ ibid

⁴² Bryman. A (2011) s. 434

gymnasieprogram som är mer samhällsinriktade och kan på så vis ge mer fruktsamma intervjuer med lärarna. Totalt tre lärare har intervjuats till studien och urvalet har till viss del kompletterats med ett så kallat snöbollsurval. Ett par lärare från urvalet har tagit mig i kontakt med kollegor inom samhällskunskapen i syfte att uppnå ett tillfredställande antal respondenter som jag annars inte skulle kunna nå på egen hand.

3.4 Etiska överväganden

Inför datainsamlingen har samtliga lärare som medverkat i studien blivit informerade att de kan avbryta intervjun när som helst. Intervjuerna har ägt rum på lärarnas respektive arbetsplats i mindre grupper som respondenterna själva valt. Inspelning av intervjuerna har gjorts med en mobiltelefon och intervjuerna varade ca. 20 minuter vardera. Undersökningen har följt Vetenskapsrådets etiska riktlinjer, i synnerhet anonymisering av uppgifter.⁴³

3.5 Validitet och reliabilitet

Validitet i dess ursprungliga betydelse kan kort förklaras: hur väl man mäter det man säger sig mäta. I kvalitativ forskning blir det nästintill irrelevant eftersom kvalitativa data inte mäts på det sättet som i kvantitativ forskning.⁴⁴ Bryman refererar till LeCompte & Goetz som menar att det ska finnas en god överensstämmelse mellan forskarens observationer och de teoretiska idéer som utvecklas, i fråga om intern validitet. Genom den långvariga närvaron genom exempelvis observation, fokusgrupp eller andra typer av intervjuer tenderar den interna validiteten att vara en styrka hos kvalitativa forskare.⁴⁵ De semistrukturerade intervjuerna som jag genomfört och analyserat med hjälp av de demokratiteoretiska idealmodellerna samt tematisk metodanalys, anser jag den interna validiteten vara hög i detta arbete. Eftersom jag är ensam om att tolka och tyda svaren för att sedan kategorisera in dem i de två analyserna som undersökningen använder sig av. Vilket innebär att risk för missförstånd i tolkningarna är minimal då jag från början till slut hanterat hela processen själv. Jag har också ensam skapat intervjufrågor och genomfört intervjuerna med lärarna. Den externa validiteten syftar till att kunna generalisera resultatet av forskningen till andra sociala miljöer och situationer, vilket brukar bli ett problem för kvalitativa studier, som oftast använder ett väldigt begränsat urval.⁴⁶ Denna studie har en låg extern validitet eftersom syftet och frågeställningen är anpassat och riktat till gymnasielärare i ämnet samhällskunskap och kan därmed inte överföras till andra sociala miljöer eller situationer.

Extern reliabilitet innebär hur väl undersökningen kan replikeras om den gjordes om eller av annan forskare. Bryman menar att det är svårt att uppfylla detta kriterium i kvalitativ forskning eftersom det är

⁴³ Vetenskapsrådet. *God forskningssed* (2017) s. 41

https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1529480532631/God-forskningssed_VR_2017.pdf

⁴⁴ Bryman. A (2011) s. 351

⁴⁵ Bryman. A (2011) s. 352

⁴⁶ ibid

omöjligt att frysa en social miljö.⁴⁷ Trots att det här är en kvalitativ studie anser jag ändå att den externa reliabiliteten är godtagbar. En annan person som ska försöka återskapa detta arbete ska kunna inta en liknande social roll som jag själv gjort förutsatt att gymnasielärare agerar respondenter och intervjuguiden följs någorlunda borde resultatet bli snarlikt. Den interna reliabiliteten blir antingen hög eller irrelevant för denna undersökning eftersom den avser en överensstämmelse bland forskare emellan i ett forskarlag hur pass väl de tolkar sådant som de ser och hör.⁴⁸ Den blir hög för att jag är ensam att genomföra studien eller irrelevant av samma anledning.

3.6 Analysmetod

I arbetet med analys och sortering av utmärkande data efter genomförda intervjuer används en tematisk analys. Bryman menar att för vissa är tema detsamma som kod. Att leta efter teman liknar sökandet och skapandet av kodning i andra analysmetoder som grundad teori, kritisk diskursanalys, kvalitativ innehållsanalys och narrativ analys.⁴⁹ National Centre for Social Research i Storbritannien har utvecklat en generell strategi för att genomföra en tematisk analys av kvalitativa data. Tillvägagångssättet kallas *Framework* och är en matrisbaserad metod för att ordna och syntetisera data.⁵⁰ Undersökningen använder sig av två teman som är kopplat till teori om politiskt deltagande som presenteras i nästkommande kapitel. Det första temat är ”deltagarideal” och tjänar till att förstå vilken deltagarkaraktär lärarna för i sin undervisning enligt dem själva, baserat på intervjuerna. Deltagaridealen består av tre ideal som Bengtsson skriver i sin bok *Politiskt deltagande*. ”valdemokratisk idealmodell”, ”deltagardemokratisk idealmodell” samt ”deliberativt demokratiideal”. Det andra temat är ”deltagandeformer” som baseras på Ekman och Lindes tabell om olika deltagandeformer och är kopplat till lärarens uppfattning om hur elever ser på politiskt deltagande. Analysen av andra temat innehåller latent kontra manifest politiskt deltagande, samt dess underkategorier, ”samhällsinvolvering - samhällsengagemang” och ”formellt politiskt deltagande - aktivism”. Hänsyn kommer även att tas om lärarna tror att eleverna deltar i individuella eller kollektiva former.

3.7 Analytisk ram

Undersökningens första del som behandlar hur lärare arbetar med politiskt deltagande i undervisningen ska tydliggöras och förstås med hjälp av de tre ideala deltagarformerna, *valdemokratisk idealmodell*, *deltagardemokratisk idealmodell* samt *deliberativt demokratiideal*. Respondenternas svar ska analyseras och kategoriseras efter dessa tre deltagarideal i syfte att lättare få en bild av vilken typ av deltagarkunskap som förmedlas i undervisningen av dessa lärare. I den deltagardemokratiska idealmodellen, används Ekman och Lindes tabelldefinition för att sortera data från intervjuerna. I arbetet med gränsdragningen i intervjuvaren vad gäller de tre deltagaridealerna, har det allra tydligaste idealet

⁴⁷ Bryman. A (2011) s. 352

⁴⁸ ibid

⁴⁹ Bryman. A (2011) s. 528

⁵⁰ ibid

varit valdemokratisk idealmodell på grund av dess minimalistiska deltagarsyn. Det deltagardemokratiska idealet har inte heller varit något större problem att sortera efter, i synnerhet med Ekman och Lindes definition och dess tydliga ramar. Den största utmaningen har varit att tyda ett deliberativt demokratiideal eftersom modellen inte har särskilt tydliga ramar. Det upplysta och rationella samtalet står i fokus. Begreppen *upplyst* och *rationellt* kan också upplevas subjektivt. Olika argument ska ställas mot varandra och skapa något nytt ur det gamla. Det visade sig svårt att säkerhetsställa om dessa krav var uppfyllda genom intervjusvar.

Andra delen av undersökningen som berör lärarens uppfattning om hur eleverna ser på politiskt deltagande jämförs med Ekman och Lindes definition av politiskt deltagande. *Latent* och *manifest* politiskt deltagande samt ifall lärarna tror att det sker i individuella och/eller kollektiva former. Ekman och Lindes tabell har kombinerats med tematisk analysmetod av modellen "Framework", vilket i princip innebär att man ställer upp det man avser analysera i tabellform. Den tematiska analysen behandlar endast de svar från lärarna som har kunnat precisera mer "exakt" hur vissa elever deltar politiskt.

4. Resultat och analys

Här redogörs allt material och data som insamlats i undersökningen. I första delen av resultatet kapitel (2.1) genomförs analys av vilka deltagardemokratiska ideal som synliggörs i undervisningen och utförs med hjälp av Bengtssons tre deltagardemokratiska ideal. Vidare i resultatkapitlet (2.2), kartläggs elevernas deltagande utifrån Ekman och Lindes ”bredare” definition av politiskt deltagande. Även det allmänna deltagandet och politiska engagemang som lärare upplever eleverna inneha presenteras och ifall dem tror att elevernas deltagande sker ”online” eller ”offline”. Nedan visas en tabell med information om kön, ålder och antal år i yrket. Hädanefter benämns de olika lärarna för L1, L2 och L3.

	Kön	Ålder	Antal år i yrket
Lärare 1 (L1)	Kvinna	53	25
Lärare 2 (L2)	Man	56	20
Lärare 3 (L3)	Man	47	16

Tabell 2. Visar kön, ålder och antal år i yrket hos respondenterna

4.1 Idealmodellerna för deltagande synliggörs

I detta kapitel presenteras lärarnas intervjusvar rörande den första delen av undersökningen vilken syftar till att ta reda på vilket deltagarideal som synliggörs baserat på lärarnas egna utsagor om sin undervisning kopplat till politiskt deltagande. Kapitlet är uppdelat i de tre kategoriseringar som analysen består av: *Valdemokratisk idealmodell*, *deltagardemokratisk idealmodell* samt *deliberativt demokratiideal*.

4.1.1 Valdemokratisk idealmodell

L1 får den allra första frågan som sedan reviderats bort, *Vad skulle du säga genomsyrar din undervisning i politik?* Hennes första spontana svar blir:

Att försöka få eleverna att förstå att politik rör allt i samhället [...]⁵¹

Hon fortsätter sitt svar med att förklara hur hon allmänt arbetar med demokrati och politik i undervisningen:

[...] diskuterar mycket om valdeltagande, om det ska vara en plikt?⁵²

När L1 får frågan om hur hon arbetar med politiskt deltagande i klassrummet, svarar hon bl.a. så här om var fokus brukar ligga i årskurs ett:

[...] i ettan har jag tryckt på det här med representativ demokrati. Brukar peka på folkomröstningar.⁵³

⁵¹ Intervju L1

⁵² Intervju L1

⁵³ Intervju L1

I intervju med L3, får han frågan, *vad innebär undervisning för att främja politiskt deltagande, enligt dig?*

[...] om jag tänker på min egen undervisning så handlar det kanske framför allt om att dels att få dem att gå och rösta.

[...] försöka förmedla bilden av att demokrati är folkstyre och ytterst så handlar det om folkviljan, om vi inte går och röstar så kan vi inte delge folkviljan. [...] högt valdeltagande som en viktig hörnsten i ett demokratiskt samhälle.⁵⁴

L3 får frågan om vilka kanaler eller former för deltagande som brukar visa sig i hans undervisning, så här svarar han då:

Jag nämner ju en massa men jag tror att jag framför allt trycker på de här med att gå och rösta. Alltså använd eran röst, delta i samhällskontraktet, utnyttja det. För det tycker jag ändå är så pass viktigt. Det är väl det jag pratar mest om.⁵⁵

Brukar du examinera någon typ av deltagandeprocess?

Det kan hända att jag har ställt frågor om hur det går till när man röstar. Det beror på, oftast när de går i åk 3 men har man ett val⁵⁶ så är det helt självklart. En del ger ju uttryck för att de inte vet hur de ska göra när de ska gå och rösta. Nä men då lär vi oss det och då har vi ett prov på de för då är jag söker på att in har lärt er det.⁵⁷

4.1.1.1 Sammanfattning valdemokratisk idealmodell

Resonemangen från både lärare 1 och lärare 3, visar att de lägger stor vikt vid valdeltagande och att nyttja sin röst för att delta i samhällskontraktet som L3 uttrycker det. L1 berättar bl.a. att de brukar diskutera valdeltagande i klassen, om det ska vara plikt eller inte att rösta. Svaren från respondenterna som presenterats i detta avsnitt, träder tydligt en valdemokratisk idealmodell fram och jag anser också att intervju svaren var mycket tydliga. Större delen av intervjuerna från dessa lärare (L1, L3) hamnade just under denna idealmodell.

4.1.2 Deltagardemokratisk idealmodell

I en följdfråga som L1 får i syfte att belysa det politiska deltagandet från ett medborgarperspektiv, efter att hon blivit tillfrågad hur hon arbetar med politiskt deltagande i klassrummet, svarar hon:

[...] om ni brinner för en fråga tycker jag att ni ska engagera er i den.⁵⁸

⁵⁴ Intervju L3

⁵⁵ Intervju L3

⁵⁶ Respondenten menar här ”valår”

⁵⁷ Intervju L3

⁵⁸ Intervju L1

L1 uppmanar sina elever att engagera sig i frågor som dem brinner för. Det är oklart hur hon menar att de ska engagera sig, men den bredaste idealmodellen är deltagardemokratiska idealet, därför faller svaret under denna kategori.

L1 får sedan följande fråga, *Brukar du på något sätt visa i din undervisning olika former för att kunna agera politiskt?*

Njae, det gör jag nog inte. Framförallt samhällskunskap 1b är väldigt tight. Vilka olika sätt det finns att uttrycka politiska åsikter eller intresse, kanske mer så då. Tar upp artiklar och debattartiklar.⁵⁹

Ett osäkert och otydligt svar men jag kategoriserar in det i detta avsnitt av anledningen ”artiklar och debattartiklar”, som ett sätt att uttrycka politiska åsikter- och intressen.

Brukar du examinera någon deltagande process, exempel: hur man skulle vilja skriva ett klagomål eller liknande?

[...] hur man kan uppvakta politiker. Visar mer hur initiativ kan tas från första början. Jag kanske är och snuddar i gränsen på det.⁶⁰

Vad menar du med uppvakta?

Skriva till politikern. Ibland börjar lagstiftningsprocess med en folkopinion, så jag vill visa att den kan börja både under och uppifrån. Olika initiativ kan tas. Annars inte jättemycket.⁶¹

L2 svarar på frågan hur han arbetar med politiskt deltagande i klassrummet och berättar om ett grupparbete.

Ibland så har jag också gjort så att de har fått en riksdagsledamot tilldelat till sig i grupp som de ska mejla och ta kontakt med och fråga varför de började med sitt politiska engagemang. Vad de tycker om att jobba politiskt i riksdagen. Så att de får en personlig kontakt och de brukar oftast få svar.⁶²

Brukar du examinera någon form av deltagandeprocess eller brukar du ha med någonting på prov som rör påverkansmöjligheter?

[...] vi har jobbat med argumenterande texter. Så de har fått tagit någon samhällsfråga och använt att jobba och skriva argumenterande som en motion. Som en riksdagsmotion med motargument osv. och det har jag haft som en inlämningsuppgift, som en mindre examinationsuppgift.⁶³

⁵⁹ Intervju L1

⁶⁰ Intervju L1

⁶¹ Intervju L1

⁶² Intervju L2

⁶³ Intervju L2

L2 nämner att det brukar bli diskussioner om jämställdhet, vilket presenteras i nästkommande avsnitt (2.1.3). Diskussionen brukar avrundas så här enligt L2:

Men sen dyker vi ju in på att diskutera att vi kanske måste skriva insändare, demonstrera eller göra någonting.⁶⁴

4.1.2.1 Sammanfattning deltagardemokratisk idealmodell

Lärare som givit uttryck för en deltagardemokratisk idealmodell är L1 och L2. L1 tar upp artiklar och debattartiklar som något hon tar upp i sin undervisning. Det är oklart om hon menar artiklar som politisk konsumtion eller om hon rättade sitt eget svar; ”artiklar” till ”debattartiklar”. Det framgår inte heller om de endast läser debattartiklar eller skriver egna debattartiklar, vilket i så fall antingen blir ”samhällsengagemang” under ”latent politiskt” deltagande eller ”formellt politiskt deltagande” under ”manifest politiskt deltagande” enligt Ekman och Lindes definition av politiskt deltagande. L1 menar också att det går att starta en lagstiftningsprocess underifrån (folket) genom att skriva till politiker, vilket kategoriseras in i aktivt deltagande (manifest). Dock ger det generella intrycket att det inte är så mycket hon brukar lägga fokus vid.

L2 berättar om en övning han brukar använda sig av, vilken syftar till att eleverna ska skriva till en riksdagsledamot i grupp. Ett tydligt deltagardemokratiskt ideal synliggörs. L2 nämner att han har examinerat argumenterande texter utformat som en riksdagsmotion. Det är lite tvetydligt ifall L2 menar att eleverna intagit rollen av riksdagsledamöter, som skriver en motion för att påverka eller om skriver till riksdagen som medborgare. Oavsett så visar båda alternativen till ett deltagarinitiativ för att påverka politiker. Skriva insändare och demonstrera är också något som kommer upp i undervisningen, när L2 och klassen diskuterar jämställdhet.

4.1.3 Deliberativt demokratiideal

L2 får en följdfråga om att exemplifiera metoder som rör politiskt deltagande, bland annat svarar han så här:

När vi diskuterar exempelvis jämställdhet blir många irriterade på att kvinnor bara tjänar så mycket som männen gör och då brukar jag provocera dem och fråga hur ska ni ändra det då? Vad ska vi göra? Och då blir det en diskussion kring de, vad vi kan göra för att förändra det.⁶⁵

Brukar du examinera någon form av deltagandeprocess eller brukar du ha med någonting på prov som rör påverkansmöjligheter?

[...] vi har jobbat med argumenterande texter. Så de har fått tagit någon samhällsfråga och använt att jobba och skriva argumenterande som en motion. Som en riksdagsmotion med motargument osv. och det har jag haft som en inlämningsuppgift, som en mindre examinationsuppgift.⁶⁶

⁶⁴ Intervju L2

⁶⁵ Intervju L2

4.1.3.1 Sammanfattning deliberativt demokratiideal

Vad som kan utläsas av lärarnas intervjusvar är att just det deliberativa demokratiidealet som synliggörs minst i undervisning. L2 är den enda läraren som har uttryckt tendenser till ett deliberativt förhållningssätt i den här studien. L2 berättar om diskussioner om jämställdhet i klassrummet, som jag tolkar inte verkar vara en isolerad händelse. Han berättar inte detalj vad som diskuteras men antaganden kan göras om att upplysta och rationella samtal äger rum om hur de ska lösa jämställdhetsfrågan. Samtal som innehåller olika åsikter om hur det ska lösas, växer nya idéer fram. Svaret om L2 brukar examinera någon deltagandeprocess får även plats i det deliberativa demokratiidealet eftersom eleverna tycks få öva på argumenterande och motargument i textform som en inlämningsuppgift.

4.2 Lärares uppfattning om elevers förståelse för politiskt deltagande

Först presenteras den tematiska analysen av elevers politiska deltagande, därefter redogörs för det allmänna deltagandet enligt lärarna själva och sista avsnittet tar reda på ifall deltagandet sker online eller offline.

⁶⁶ Intervju L2

4.2.1 Kartläggning av elevernas politiska deltagande enligt lärarnas uppfattning

Nedan visas en tematisk analys kombinerat med Ekman och Lindes bredare definition av politiskt deltagande i tabellform, ”Framework”. Tabellen visar mindre citat ur lärarnas intervjuer, där dem mer ”exakt” har kunnat precisera sig vilka deltagandeformer vissa av deras elever utför.

	Deltagande (latent politiskt)		Deltagande (manifest politiskt)	
	<i>Samhällsinvolvering</i>	<i>Samhällsengagemang</i>	<i>Formellt politiskt deltagande</i>	<i>Legal aktivism</i>
Lärare 1 (L1)	”Ja, det kan jag direkt säga att dem gör. Dem ställer frågor.” (i fråga om eleverna konsumerar politik via nyheterna) (individuellt)	”dem är ju mycket väl medvetna, och diskuterar i olika forum” (individuellt)	”någon är med i SSU ⁶⁷ och MUF ⁶⁸ ” (kollektivt) ”många i min trea är ju engagerad i elevkåren” (kollektivt)	”Vissa lever ett liv som är ett ”statement”, som är veganer.” (individuellt)
Lärare 2 (L2)	”Nu när det var val, så kom det ju mycket åsikter om sverigedemokraterna kopplat mycket till de där med flyktingpolitiken” ”likadant med miljöfrågor, att det finns ett stort engagemang”	”Det finns ofta några stycken i varje klass som hänger med men majoriteten skulle jag nog säga har inte koll på så mycket politiskt” (i fråga om eleverna konsumerar politik via nyheter) (individuellt)		
Lärare 3 (L3)			”vi har ju elever som är med i MUF och SSU” (kollektivt) ”ja i en klass nu till exempel [...] superengagerade som sitter med i ungdomsfullmäktige” (kollektivt)	”det är elever som är engagerade i Pride till exempel” (individuellt och kollektivt)

Tabell 3. Visar orienteringen av deltagande hos eleverna baserat på lärarnas uppfattning om dem. Tematiska analysen är kombinerad med Ekman och Lindes modell för politisk deltagande som definition.

4.2.1.1 Sammanfattning tematisk analys

Den tematiska analysen har behandlat intervju svaren som mer kunnat precisera de deltagandeformerna som en del av eleverna använder. Vad analysen kan visa finns ett intresse hos eleverna angående SD och flyktingpolitiken samt miljöfrågor. Delade åsikter bland lärarna hur stor uträkning som eleverna konsumerar politik via exempelvis nyheterna. Två av lärarna har elever som är engagerade i SSU och

⁶⁷ SSU - Sveriges sociala ungdomsförbund

⁶⁸ MUF - Moderata ungdomsförbundet

MUF. Det förekommer även att elever är med i elevkåren och ungdomsfullmäktige. Konsumentbojkotter verkar också förekomma då vissa elever är veganer och bojkottar ständigt produkter som en del av sin livsstil. Minst en elev är engagerad i Pride och har deltagit i demonstrationer. Deltagandeformerna som dessa elever medverkar i tycks vara blandat mellan individuellt och kollektivt deltagande.

4.2.2 Lärarnas allmänna uppfattning om elevers politiska deltagande

L1, säger även så här i intervjun angående elevers politiska deltagande:

Väldigt många som engagerar sig i sakfrågor, man har alltid några i en samhällsklass som är politiskt engagerad.⁶⁹

De elever som jag har i sam3 nu, dem är ju väldigt politiskt engagerade, någon är vegan, någon är med i SSU och MUF.⁷⁰

Om man drar det generellt, ser du en ökning från ettan till trean vad gäller politiskt deltagande.

Ja! Min kvalificerade gissning är ja. I ettan har man inte gjort ett inriktningsval. Bland de som har valt samsam, samhällsvetenskaplig inriktning, kan man kanske anta att dem har ett större engagemang, eller sakpolitiskt engagemang.⁷¹

L2 får frågan, *hur upplever du elevernas syn på politiskt deltagande?*

Jag tror att elever är minst lika engagerade om inte mer, i politiska frågor men att dem har nog tror jag en viss distans till att engagera sig i ett politiskt parti eller ungdomsförbund.⁷²

L3 får frågan, *Hur upplever du elevernas syn på politiskt deltagande?*

Varierande skulle jag säga! [...] i en klass nu till exempel så vet jag att det finns personer som är superengagerade som sitter med i ungdomsfullmäktige och i samma klass så har jag personer som alltså jag tror inte de skulle bry sig nämnvärt om demokratin gick under. Och det tror jag har att göra med ålder och erfarenhet att göra. När man kommer upp i åldern lite grann och kan undervisa i samhällskunskap om de går i trean och de beror ju lite på vilket program de har.⁷³

4.2.3 Elevers deltagande online eller offline?

I intervju med L1, *Vet du om deltagande sker online eller offline?*

Jag tror dem gör både och, många i min trea är ju engagerad i elevkåren. Inte bara online, det är nog både och.⁷⁴

L3 får frågan om han tror att det politiska deltagandet hos eleverna lutar mer åt online eller offline.

⁶⁹ Intervju L1

⁷⁰ Intervju L1

⁷¹ Intervju L1

⁷² Intervju L2

⁷³ Intervju L3

⁷⁴ Intervju L1

Tänker jag på dem som är lite politiskt aktiva, av de elever jag har så skulle jag nog definitivt säga att det är mer offline, helt klart! Alltså det jag hör, det är elever som är engagerade i Pride till exempel. Elever som är engagerade i ungdomsfullmäktige och då pratar ju dom ofta om sitt uppdrag, de ska på ett möte.⁷⁵

...i fortsatt samtal om eleverna använder internet för att delta politiskt framkommer det här:

Om jag tänker på den ettan som jag har nu, i går så pratade jag om massmedias betydelse för det demokratiska samhället till exempel. Och vi kom in på det här med ”fake news” som sprids i sociala medier. Då frågade jag dem: stöter ni på det här i ert Facebookflöde? Och i samma sekund så ångrade jag frågan för jag vet ju att de inte använde Facebook på det sättet. Och så kom jag på mig själv att säga: Ja, just de ja! Ni har ju inte Facebook. Det är ju lite ute bland ungdomar i den här åldern.⁷⁶

I samtal med L2, om elever konsumerar politik via nyheterna eller andra om han vet ifall de är involverade i andra deltagandeformer, säger han så här:

Jo de har ju mycket åsikter och tankar men hur dem kanaliseras ja det är jättesvårt att svara på. Men det är klart att den information dem får. Det är många som frågar vart får du dina nyheter ifrån. Ja jag får det ifrån sociala medier säger dem.⁷⁷

⁷⁵ Intervju L3

⁷⁶ Intervju L3

⁷⁷ Intervju L2

5. Slutsatser och diskussion

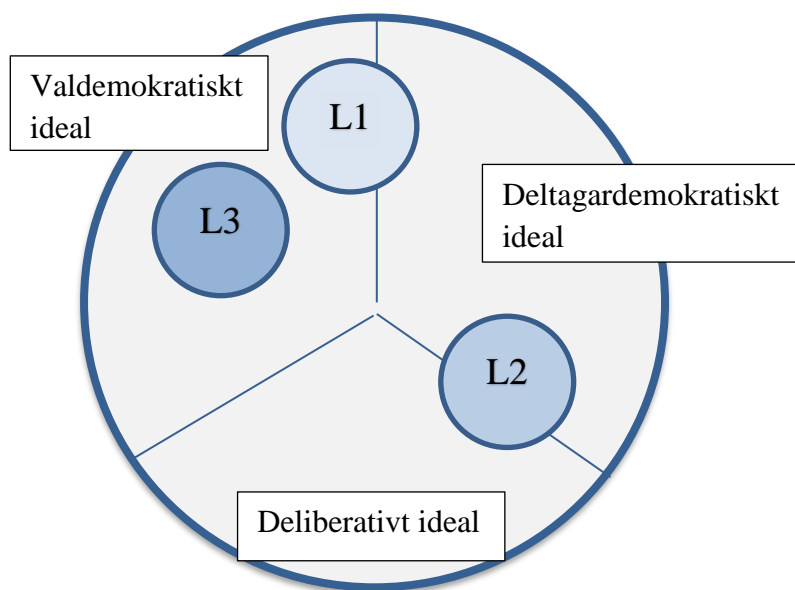
Syftet med studien är att undersöka vilken demokratisk idealmodell av politiskt deltagande som synliggörs i lärarnas egna berättelser om undervisningen i samhällskunskap samt deras uppfattning om hur de tror att elever uppfattar politiskt deltagande. Två övergripande undersökningsfrågor har använts för att realisera syftet med studien:

1. Vilka demokratiteoretiska idealmodeller för deltagande synliggör lärarna i sin undervisning?
2. Vilken form av politiskt deltagande uppfattar lärarna att elever ägnar sig åt?

Slutsatserna delas in i två avsnitt där undersökningsfråga (1) besvaras först, sedan följer av undersökningsfråga (2). Avslutningsvis diskuteras slutsatserna med samma modell.

5.1 Slutsatser del 1

Undersökningen visar att dessa tre lärare, framförallt två av dem (L1 och L3) arbetar med politiskt deltagande på ett sätt som är nära kopplat till den valdemokratiska idealmodellen. L1 och L2 synliggör deltagardemokratiskt ideal i sin undervisning och L2 är ensam med att hantera ett deliberativt förhållningssätt i sin undervisning. Nedan förtydligas lärarnas placering utifrån de tre demokratiska idealen med en figur.

Figur 1. Visar övergripande vilken idealmodell lärarna synliggör i sin undervisning.

5.1.1 Valdemokratisk idealmodell

L1 och L3 har visat i sina intervjuer att de lägger stor vikt vid att förmedla viktigheten vid valdeltagande. L1 menar att hon brukar ha diskussion i klassrummet om det ska vara en plikt eller inte att gå och rösta. Hon arbetar med representativ demokrati och lägger fokus vid folkomröstningar. För L3 handlar det framförallt att få eleverna att gå och rösta. Han vill förmedla bilden att demokrati är folkstyre och ytterst handlar det om folkviljan, om man inte röstar kan inte folkviljan delges och menar att ett högt

valdeltagande är en viktig hörnsten i ett demokratiskt samhälle. L3 uppmanar också sina elever att använda sin röst för att delta i samhällskontraktet. Det händer att L3 också examinerar hur det går till att rösta om elever uttrycker en osäkerhet till det, via skriftligt prov.

5.1.2 Deltagardemokratisk idealmodell

L1 uppmanar sina elever att engagera sig frågor som de brinner för. L1 lägger betoning på engagemang i sakfrågor och det vanligast sättet att engagera sig i sakfrågor är vad som faller in under ett deltagardemokratiskt ideal. L1 brukar dock inte visa vilka former för deltagande som finns tillgängliga att engagera sig via med ett par undantag. Hon nämner att hon tar upp debattartiklar som ett sätt att försöka påverka men hon tar också upp alternativet att kontakta politiker direkt för att exempelvis kunna påverka en lagstiftningsprocess. L1 pekar också på tidsbristen gällande kursen samhällskunskap 1b. L2 använder sig av övningar som går ut på att eleverna får ta kontakt med riksdagsledamöter och ställa frågor om varför de började med politik och vad de tycker om att jobba i riksdagen. Det händer ibland att L2 examinerar hur en motion kan skrivas och motiveras genom argument och motargument. L2:s examination återfinns även under det deliberativa demokratiidealet. I diskussioner om jämställdhet som kan uppstå under L2:s lektioner brukar de komma in på att de ska skriva insändare eller demonstrera för att påverka jämställdhetsfrågan.

5.1.3 Deliberativt demokratiideal

När jämställdhet diskuteras i klassrummet, skillnaden på män och kvinnors lön, brukar L2 provocera dem genom att fråga hur eleverna ska ändra på det, vad dem måste göra. Han menar att de då blir diskussion kring det och vad som kan göras för att förändra det. Jag får inga detaljer om vad som sägs i diskussionen, men antagligen får flera olika åsikter mötas om hur jämställdhetsfrågan ska hanteras och utvecklas till något nytt. L2 som tidigare nämnt brukar också examinera hur en motion går till och eleverna får då skriva argumenterande texter med motargument (vilket jag tolkar som att eleverna då måste argumentera för båda sidor om lagen ska bli till eller inte). Vilket i så fall innebär att eleverna för upplysta samtal med sig själva.

5.2 Slutsatser del 2

Slutsatserna för den andra övergripande undersökningsfrågan delas upp i två delar. Inledningsvis behandlas vilka slutsatser som kommit fram från den tematiska analysen, sedan behandlas slutsatser om elevernas allmänna deltagande baserat på lärarnas berättelser.

5.2.1 Tematisk analys

Den tematiska analysen visar hur en liten del av elevernas politiska deltagande ser ut enligt lärarnas uppfattning. L1 har elever som hon uppfattar faller under samtliga kategorier under både latent och manifest politiskt deltagande, *samhällsinvolvering*, *samhällsengagemang*, *formellt politiskt deltagande* och *aktivism* (legal). L2 har uppfattningen om att hans elever faller under latent politiskt deltagande via

samhällsinvolvering och samhällsengagemang. L3 uppfattar sina elever under manifest politiskt deltagande genom formellt politiskt deltagande och aktivism (legal).

5.2.2 Lärares allmänna uppfattning om elevers politiska deltagande

L1 upplever sina elever inneha ett sakpolitiskt engagemang och hon menar att det politiska intresset ökar med åren från årskurs ett till årskurs tre. Hon upprepar också att det sakpolitiska engagemanget ökar under gymnasieåren. L1 tror också att elevernas deltagande sker både online och offline.

L2 tror att eleverna mest troligt är mer engagerade i politiska frågor jämfört med äldre men att de upplever en viss distans till politiska partier och ungdomsförbund. L2 har svårt att svara på om eleverna konsumerar politik via nyheter eller dylikt, men tror att dem konsumerar politik via sociala medier.

L3 menar att elevernas politiska intresse/deltagande är väldigt varierat och pekar på att han har elever som är superengagerade i MUF/SSU och liknande. Han har samtidigt elever som inte alls är intresserad av politik eller demokrati. L3 pekar också på en mognad vad gäller politiskt intresse och menar att den ökar till årskurs tre. L3 verkar övertygad om att hans elever deltar mer offline än online. Eleverna som är involverad i HBTQ rörelse (Pride) och ungdomsfullmäktige, berättar som sina uppdrag och möten. L3 hävdar också att den sociala medien, Facebook som plattform är lite ute bland ungdomar och att de inte får upp politiskt relaterat innehåll i sitt flöde.

5.3 Diskussion

I följande kapitel diskuteras resultatet och slutsatserna i relation till den tidigare forskningen och de teoretiska utgångspunkter som analysen har genomförts med. Den teoretiska återkopplingen består av två delar, i syfte att förtydliga undersökningens uppdelning efter de två övergripande undersökningsfrågorna. Avslutningsvis presenteras förslag till vidare forskning.

5.3.1 Teoretisk återkoppling del 1

Det visar sig enligt lärarnas egna utsagor efter de semistrukturerade intervjuerna att lärarna tillsammans synliggör samtliga idealmodeller för politiskt deltagande. L1 synliggör de valdemokratiska och deltagardemokratiska idealmodellerna i sin undervisning med störst tyngd på den förstnämnde. Överlag har L1 bidragit med relativt övergripande svar och sällan konkretiserad vad hon menar. L2 synliggör det deltagardemokratiska och deliberativa demokratiidealet i sin undervisning med ganska lika fördelning och är den läraren som bidragit med flest konkreta exempel på övningar i klassrummet, som underlättat tolkning av det deliberativa idealet. L3 synliggör endast den valdemokratiska idealmodellen och hans intervjusvar upplevde jag konkret, därmed finns det väldigt litet utrymme för att tolka svaren på ett annorlunda sätt. L1 och L3 tar en stark ställning till det demokratiska samhällskontraktet och vill verkligen uppmana elever nyttja demokratin genom att rösta i de allmänna valen.

En alternativ kvalitativ metod för att undersöka vilken idealmodell som faktiskt synliggörs, är deltagande observation. Vid en deltagande observation skulle värdefulla data kunna samlas som lärarna missat informera om i intervjuerna och jag tror att det deliberativa idealet har större plats än vad dessa intervjuer har kunnat visa.

5.3.2 Teoretisk återkoppling del 2

Lärares uppfattning om elevers politiska deltagande är relativt samstämmig, vad gäller L1 och L3. Båda lärarna vet att dem har elever som är medlemmar i politiska ungdomsförbund och organisationer. De har alltså en del elever som deltar i den formella politiska arenan. L2 visar en osäkerhet till elevernas politiska deltagande och intresse för den men han kan säga att vissa av dem är intresserade av vissa politiska sakfrågor, exempelvis miljö- och flyktingpolitik. Dock tror han att majoriteten av sina elever inte är särskilt insatt eller intresserad.

Tidigare forskning pekar på en nedåtgående trend sedan länge att det partipolitiska engagemanget sjunker och andra former för deltagande bland unga är större, exempelvis demonstration, namninsamlingar, debattinlägg och deltagit i evenemang. Min undersökning kan inte bekräfta dem uppgifterna. Den visar nästan att det största engagemanget är i just partipolitiska ungdomsförbund. Dock kan det vara missvisande med tanke på att lärarna inte har koll på exakt allting deras elever gör. En trolig förklaring är också att de som är aktiva inom ungdomsförbund är mer benägna att berätta om det till andra, exempelvis sin samhällskunskapslärare. Det kanske inte är lika anmärkningsvärt att berätta att man deltagit i en namninsamling eller debatterat på internet om en samhällsfråga.

Tidigare forskning om ungas deltagande eller icke-deltagande online visade sig spretig och det tycks finnas olika åsikter och uppfattning om att delta politiskt via sociala medier. Min undersökning påvisar också samma spretiga resultat. L1 tror att sina elever är minst lika aktiv offline som online och L2 tror att elevernas deltagande i princip endast sker via sociala medier. L3 tror är ganska säker på att elevernas politiska deltagande sker offline och påstår även att Facebook som social media är ute bland ungdomar.

Överlag finns det en samstämmighet bland lärarna att det största politiska engagemanget sker via sakfrågor framför ett helt engagemang i ett parti eller organisation. Tidigare forskning visar också att medborgare allt mer engagerar sig i enskilda sakfrågor.

5.3.3 Avslutande diskussion

Analysgenomförandet baserat på de tre deltagarformerna har i allmänhet fungerat som förväntat. Det ger en tydligare bild av vilken typ av deltagarsyn och kunskap som dessa tre lärare förmedlar i sin undervisning med undantag för svårigheten av att placera in svaren mot det deliberativa demokratiidealet. Det deliberativa demokratiidealet skulle kunna ta ut sin rätt via deltagande observation och på så sätt få en rättvis analys.

Den tematiska analysen baserat på Ekman och Lindes definition av politiskt deltagande gav inte den effekt jag hade hoppats på. I analysarbetet insåg jag att jag hade väldigt få konkreta exempel på vad lärarnas elever sysselsätter sig med politiskt och kunde endast presentera ett fåtal exempel i analysen som knappast talade för helheten. De mer konkreta exempel jag hade att arbeta med var dock ingen svårighet att kategorisera in, tack vare tabellens tydliga ramar.

Studiens resultat i sin helhet ger värdefull information och indikerar att dessa lärare till större del är kvar i en mer traditionell syn på deltagande (valdemokratisk) och att de dessvärre inte har anpassat sin undervisning i den takt samhället utvecklas. Detta kan ses negativt ur ett samhällsperspektiv, då skolan behöver utvecklas i takt med att samhället utvecklas och dels för att politiskt aktiva medborgare är nyckeln till en sund demokrati i bemärkelsen *folkstyre*. Risken blir därmed större politiska klyftor och gränserna för en politisk elit blir ännu tydligare.

Kunskapen som undersökningen också kan ge upphov till är att skapa självreflektion hos de lärare eller lärarstuderande vilka tar del av denna uppsats. Genom att själv bli medveten hur man som lärare synliggör deltagarsynen i sin undervisning kan det bidra till eftertanke och ett ändrat förhållningssätt till deltagande. Det genomsnittliga antal år i yrket för undersökningens lärare är 20,3 år och resultatet hade kanske sett annorlunda ut om siffran hade varit lägre.

5.3.4 Förslag på vidare forskning

Som tidigare nämnt i kapitel (5.3.1) är mitt första förslag på vidare forskning att utföra liknande studie men med kvalitativ deltagande observation som metod. Genom att följa ett antal lärare under en tid på deras lektioner i undervisning av demokrati och politik kan en säkrare och tydligare bild ges av vilket deltagarideal som synliggörs.

Förslag på vidare studier om politiskt deltagande kan vara att genomföra kvalitativa intervjuer av olika slag för att höra elevernas egna uppfattningar om deltagande och vad det innebär. En jämförelse kan sedan göras med lärarnas uppfattning om elevers deltagande från denna undersökning.

Referenslista

Litteratur

- Bengtsson, Åsa, *Politiskt deltagande*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2008
- Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2011
- Ekman, Joakim & Linde, Jonas (red.), *Politik, protest, populism: deltagande på nya villkor*, 1. uppl., Liber, Malmö, 2010
- Jansson, Tobias, *Vad kommer på provet? Gymnasielärares provpraxis i samhällskunskap*, Licentiatavhandling, Karlstads universitet, 2011
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 3. [rev.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014
- Lödén, Hans (red.), *Forskning av och för lärare: 14 ämnesdidaktiska studier i historia och samhällskunskap*, Karlstad University Press, Karlstad, 2012
- Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, Skolverket, Stockholm, 2011

Elektroniska källor

- Broman, Anders, *Att göra en demokrat? [Elektronisk resurs] : demokratisk socialisation i den svenska gymnasieskolan*, Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper, Statsvetenskap, Karlstads universitet, Diss. Karlstad : Karlstads universitet, 2009, Karlstad, 2009
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-430>
- Bäck, Emma, Bäck, Hanna, Gustafsson, Nils, *Ungas politiska deltagande: Nya former och aktivitet genom sociala medier?* Regeringskansliet, 2014 års demokratiutredning, Lund universitet, 2015, <https://demokratiutredningen.files.wordpress.com/2015/04/bc3a4ck-bc3a4ck-gustafsson-ungas-politiska-deltagande.pdf>
- Fjellman, Elin, Gustafsson, Nils & Rosén Sundström, Malena, 'Ungas politiska (icke-)deltagande på sociala medier – hellre offline? [Elektronisk resurs]', *Sociologisk forskning.*, 55:2-3, 293-316, 2018
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:du-28092>

God forskningssed [Elektronisk resurs], Reviderad utgåva, Vetenskapsrådet, Stockholm, 2017

<https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed>

Odenstad, Christina, *Prov och bedömning i samhällskunskap: en analys av gymnasielärares skriftliga prov*, Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper, Statsvetenskap, Karlstads universitet, Licentiatavhandling (sammanfattning) Karlstad : Karlstads universitet, 2010, Karlstad, 2010

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-6698>

Muntliga källor

Intervju lärare 1, 20-12-2018

Intervju lärare 2, 10-01-2019

Intervju lärare 3, 11-01-2019